

تأثیر آموزش مهارت حل مسئله بر تعارضات والد – فرزند، سازگاری و رضایت از زندگی

Effect of Problem-solving skills training on Parent-child conflicts, Compatibility and Life satisfaction

سودابه بساک‌نژاد^۱، حبیبه ریاحی^۲، مهناز مهربانی‌زاده هنرمند^۳، نیما گنجی^۴

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effect of problem-solving skills training on parent-child conflicts, compatibility and life satisfaction in female students. So ۳۰ female students were selected from Estahban high schools by randomize sampling method then they were divided into experimental and control group randomly. Experimental group was intervened in seven section of 90 minutes. Both groups in per-test, post-test and follow up stages, completed Parent-Child Conflict Scale, High School Students Adjustment Inventory and Multidimensional Scale of Students Life Satisfaction. The results of covariance analysis showed that this intervention lead to reduce in parent-child conflicts and increase in compatibility experimental group compared to control group in post-test and 1 month follow up stages, but in life satisfaction index significant difference was not observed ($p \leq 0/05$). Results of this study shows that problem-solving skills training is a good method for reducing parent-child conflicts and increasing compatibility in adolescents.

Keywords: problem solving, parent-child conflict, compatibility, life satisfaction, adolescents.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های حل مسئله بر تعارضات والد – فرزند، سازگاری و رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر بود. نمونه مورد پژوهش شامل ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه اول دبیرستان شهرستان استهبان بود که به صورت تصادفی از میان دبیرستان‌های شهرستان استهبان انتخاب و به شیوه تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند. گروه آزمایش ۷ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای تحت مداخله قرار گرفت. هر دو گروه در مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری، مقیاس سنجش تعارضات بین والدین و فرزند، پرسشنامه‌ی سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی و مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان را تکمیل کردند. نتایج تحلیل کوواریانس حاکی از آن بود که این روش باعث کاهش در نمره تعارضات والد – فرزند و افزایش سازگاری در گروه آزمایش در مقایسه با گروه گواه در مرحله پس‌آزمون و پیگیری ۱ ماهه گردید ($P \leq 0/05$). در مقیاس رضایت از زندگی تفاوت معنی‌داری در مرحله پس‌آزمون و پیگیری مشاهده نگردید ($P \leq 0/05$). نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش مهارت حل مسئله یک روش مناسب برای کاهش تعارضات والد – فرزند و افزایش سازگاری در نوجوانان است.

واژگان کلیدی: حل مسئله، تعارضات والد – فرزند، سازگاری، رضایت از زندگی، نوجوان

۱- دانشیار روانشناسی بالینی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، نویسنده مسئول soodabeh_bassak@yahoo.com

۲- کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه شهید چمران اهواز

۳- استاد روانشناسی بالینی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

۴- عضو گروه پژوهشی علوم شناختی جهاد دانشگاهی، واحد استان البرز

مقدمه

نوجوانی مرحله انتقال از کودکی به بزرگسالی است که در طول آن نوجوان از جنبه‌های مختلف جسمی، شناختی، هیجانی و اجتماعی دچار تحولات عمده‌ای می‌گردد. در این مرحله از رشد، نوجوان تحت تأثیر تغییرات چشمگیر بلوغ قرار می‌گیرد و توانایی استدلال انتزاعی وی افزایش می‌یابد (نابل - شوالم^۱، ۲۰۰۶). این دوره یکی از پویاترین مراحل زندگی و در عین حال یکی از مراحل آسیب‌زای رشد انسان می‌باشد (یارگلان - تد^۲، ۲۰۰۷). چارچوب شناختی جدید نوجوان منجر به تغییراتی در تصمیم‌ها، گفتگوها و استدلال‌های خانواده می‌شود که کارکردهای خانواده را به چالش می‌کشد (استنبرگ و سیلک^۳، ۲۰۰۲، به نقل از کریستنسن^۴، ۲۰۱۱) و والدین مشکلات و چالش‌های زیادی در رابطه با تغییرات خلقی نوجوان، افزایش استقلال و مشکلات انضباطی تجربه می‌کنند (بالسکی و کوک^۵، ۱۹۸۲؛ برک و پارذینی، و لوبر^۶، ۲۰۰۸؛ چیریل و اراوچل^۷، ۱۹۹۵، همه به نقل از وایلی و و برمن^۸، ۲۰۱۲). با این تغییرات، دوران نوجوانی به عنوان منبع مهم تعارض در خانواده قلمداد می‌شود. اگرچه تعارض نوجوانان با والدینشان می‌تواند در ابتدا بهنجار باشد، بیشتر پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که تعارض والد-نوجوان ممکن است علامت موقعیت آشفته خانواده مثل به هم خوردن روابط خانواده یا مشکلات رفتاری نوجوان و یا ناشی از انتظارات متفاوت

والدین و نوجوانان در مورد رفتار مناسب و زمان رسیدن به اقتدار، خودمختاری و مسئولیت‌پذیری باشد. پاره‌ای پژوهش‌ها نشان می‌دهند که واکنش‌های متعارض بین نوجوان و والدینشان ممکن است به علت تلاش نوجوان برای بازسازی نیازهای ایمنی در سیستم خانواده باشد (رنک، لیلجکیوست، سیمپسون و فارس^۹، ۲۰۰۵).

تعارض والد - نوجوان یکی از مهم‌ترین پیش‌بین‌های ناسازگاری در نوجوان می‌باشد. برای نمونه پژوهش‌ها نشان می‌دهند که استقلال‌طلبی نوجوانان و صمیمیت پایین در روابط والد - نوجوان با نشانه‌های ناسازگاری بین فردی از جمله افسردگی و نشانه‌های برونی، عزت نفس پایین، کاهش شایستگی اجتماعی (الن، هاسر، بل، و اکتر^{۱۰}، ۱۹۹۴؛ الن، هاسر، ایکهولت و دیگران^{۱۱}، ۱۹۹۴؛ الن و دیگران، ۲۰۰۶؛ ایسلس، ایرلی، فراسر، بلنسکی، و مک‌کارتی^{۱۲}، ۱۹۹۷؛ مک‌الهانی^{۱۳} و الن، ۲۰۰۱، به نقل از سویدو، میکامی^{۱۴} و الن، ۲۰۱۰) رفتارهای غیر قابل قبول، مشکلات رفتاری در مدرسه و کاهش عملکرد تحصیلی و اضطراب رابطه دارد (خوی نژاد و رجایی، ۱۳۹۱). گرچه تعارض‌ها به طور مثبت با مشکلات درونی و بیرونی برای همه نوجوانان مرتبط است، این رابطه برای گروه خاصی از نوجوانان نسبت به دیگران قوی‌تر است. این نتایج تأکید می‌کنند که تعارض با والدین تحت همه شرایط آسیب‌یکسانی برای سازگاری روانی نوجوان به وجود نمی‌آورد. وقتی تعارض‌ها با راه‌حل

1. Nebel - Schwalm
2. Yurelun-Todd
3. Stienberg & Silk
4. Christensen
5. Ballenski & Cook
6. Burke, Pardini, & Loeber
7. Chiariello & Orvaschel
8. Wiley & Berman

9. Renk, Liljequist, Simpson, & Phares
10. Allen, Hasure, Bell, & o'conner
11. Eickholt, & et al
12. Eccles, Early, Fraser, Belansky, & McCarthy
13. McElhaney
14. Szwedlo, & Mikami

راهبردهایی را به نوجوانان ارائه دهیم تا با تکیه بر آنها بتوانند نسبت به مسایل و اتفاقاتی که در اطرافشان به وقوع می‌پیوندد، موضع صحیحی را اتخاذ نمایند و مرحله بلوغ را که مرحله‌ای بحرانی و مملو از تعارض و ناسازگاری است را پشت سر بگذارند.

مطالعاتی نیز در این خصوص انجام شده است. به عنوان نمونه حیدری و رسول‌زاده طباطبایی (۱۳۸۶) نشان دادند که آموزش مهارت حل مسئله در کاهش میزان تنیدگی و افزایش عزت نفس دختران در معرض فرار تأثیر داشته است. باپیری، بهامین و فیض‌اللهی (۱۳۸۹) دریافتند که آموزش مهارت حل مسئله در کاهش میزان افسردگی، کاهش میزان ناامیدی و نیز در بهبود مهارت‌های مقابله‌ای نوجوانان اقدام کننده به خودکشی مؤثر است. چیناوه^۷ (۲۰۱۰) دریافت که آموزش مهارت حل مسئله باعث افزایش کیفیت زندگی و بهبود سلامت روان می‌شود. نتایج پژوهشی که تأثیر آموزش مهارت حل مسئله بر دانش‌آموزان سنین ۴ تا ۶ با مشکلات رفتاری را مورد بررسی قرار می‌داد نشان داد که مهارت حل مسئله، پرخاشگری و قانون شکنی دانش‌آموزان در کلاس را کاهش می‌دهد (اسمیت^۸، ۲۰۰۲). در پژوهشی، استرن^۹ (۲۰۱۰) تأثیر آموزش مدیریت خشم بر تعارض والد - نوجوان را مطالعه کرد. به طور تصادفی به یک گروه فقط درمان حل تعارض آموزش داده شد و به گروه دیگر هم درمان حل تعارض و هم درمان مدیریت خشم آموزش داده شد. در هر دو شرایط، والدین و نوجوانان به طور معنی‌داری افزایش مهارت حل مسئله و مهارت ارتباطی گزارش دادند و تعارض آنها در خانه کاهش یافت. والدین و نوجوانانی

مذاکره و مصالحه حل شوند، همیشه با مشکلات سازگاری روانی - اجتماعی مرتبط نیستند (آلکی و کانکا، ۲۰۱۱).

پژوهشگران دریافتند که رابطه معنی‌داری بین حل مسئله و ارزیابی‌های مختلف از سازگاری روانی وجود دارد. برای نمونه، مهارت‌های ضعیف حل مسئله با تجربه‌های افسردگی، افزایش اضطراب، خطر خودکشی، ناامیدی و میزان بالایی از نشانه‌های آسیب روانی رابطه دارد (چنج و همکاران، ۲۰۰۷^۲). کودکانی که رفتارهای پرخاشگرانه دارند، مهارت‌های حل مسئله شناختی بین فردی مناسبی ندارند (شور و اسپواک^۳، ۱۹۸۰). محققین همچنین دریافته‌اند که رابطه مثبت و معنی‌داری بین رضایت از زندگی و استفاده از راهبردهای مقابله با استرس و حل مسئله، حمایت اجتماعی (دوستان و خانواده)، بازسازی شناختی و حواسپرتی وجود دارد و رابطه منفی و معنی‌داری بین رضایت از زندگی و عکس العمل‌های هیجانی و اجتنابی وجود دارد (می‌هالجویک، کاکیک، و پرکویک^۴، ۲۰۰۶). پیشرفت مثبت نوجوانان همبستگی مثبتی با رضایت از زندگی دارد و پیشرفت مثبت و رضایت از زندگی رابطه معکوسی با رفتارهای مسأله‌ساز دارند (سان و شک^۵، ۲۰۱۲).

با توجه به مطالب فوق، اگر این دوره به طور دقیق مورد بررسی قرار نگیرد، ممکن است نوجوانان در زندگی بزرگسالی با مشکلات رفتاری و هیجانی روبرو شوند (نلیکسون و آیرس^۶، ۲۰۰۴). بنابراین لازم است

1. Alci & canca
2. Chang
3. Shure, & Spivack
4. Mihaljevic, Cakic, & Perkovic
5. Sun & Shek
6. Nicholson & Ayers

7. Chinaveh
8. Smit
9. Stern

که از هر دو درمان استفاده کردند مدیریت خشم بهتری نسبت به گروه دیگر داشتند.

هرچند آموزش حل مسئله بر هر یک از متغیرها به طور جداگانه بررسی شده است ولی تا به حال تأثیر آموزش مهارت حل مسئله بر تعارض والد - نوجوان، سازگاری و رضایت از زندگی بررسی نشده است، بر این اساس، در پژوهش حاضر این مسأله بررسی می‌شود که آیا آموزش مهارت حل مسئله بر تعارض والد - نوجوان، سازگاری و رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر تأثیر دارد.

روش

طرح پژوهش، تجربی و از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر پایه اول دبیرستان شهرستان استهبان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱ بود. با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای از میان مدارس شهر استهبان، ۶ دبیرستان انتخاب و از دانش‌آموزان خواسته شد تا به مقیاس تعارض والد - فرزند پاسخ دهند. سپس از میان ۴۲ نفری که نمره آن‌ها بالاتر از یک انحراف معیار از میانگین بود، ۳۰ نفر انتخاب و بصورت تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه (هر کدام ۱۵ نفر) تقسیم شدند. سپس گروه آزمایش طی ۷ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای در ۳ هفته تحت مداخله قرار گرفتند. در پایان جلسات هر دو گروه به پس‌آزمون پاسخ دادند.

خلاصه‌ی جلسات درمان

جلسه اول: آشنایی با دانش‌آموزان، شرح هدف کلی آموزش، بحث درباره انتظار از آن‌ها و تکالیف.

جلسه دوم: بررسی تکلیف جلسه قبل، توضیح پیرامون نخستین گام مهم یادگیری حل مسئله یعنی درک مشکلات، ارتباط دادن آن‌ها با رفتارها و آگاهی از این واقعیت که مشکلات بالقوه قابل حل هستند.

جلسه سوم: توضیح درباره موضوعات مهم اما مبهم و نامشخص، آشنایی دانش‌آموزان با ریشه مشکل، چگونگی پیدایش آن، عوامل به وجودآورنده و راه‌حل‌های آن و رسیدن به اهداف نهایی و انجام این کار برای تکلیف جلسه بعد

جلسه چهارم: توضیح درباره کلید موفقیت، آشنایی با مفهوم بارش مغزی

جلسه پنجم: دسته‌بندی راه‌حل‌های متنوع بر حسب جذابیت، ظرفیت و امکان موفقیت، توسط دانش‌آموزان، توضیح ایفای نقش به آن‌ها، که روشی سازنده برای آزمایش برخی از این راه‌حل‌ها در یک محیط امن است.

جلسه ششم: آموزش به دانش‌آموزان در خصوص برنامه ریزی جهت آزمودن راه‌حل انتخابی خود و توصیف دقیق مراحل که باید طی شود، حساسیت نسبت به تأثیر اساسی این راهکار که افزایش احساس و درک کنترل شخصی است، سرانجام انتقال این نکته که احساس اعتماد و مسئولیت بیشتر، سبب افزایش سازگاری و رضایت از زندگی می‌شود، از طریق ارائه اطلاعات لازم درباره منبع کنترل.

جلسه هفتم: گرفتن بازخورد از دانش‌آموزان و بحث پیرامون محتوای جلسه‌ها و گرفتن پس‌آزمون. جهت گردآوری داده‌ها از ابزار زیر استفاده شد:

• مقیاس سنجش تعارضات بین

والدین و فرزند^۱: این ابزار یک مقیاس مداد - کاغذی خود گزارشی است که ۱۵ سؤال دارد و سه راهبرد تعارض شامل استدلال، پرخاشگری کلامی و پرخاشگری فیزیکی را می‌سنجد. این مقیاس برای نخستین بار توسط اشتراس^۲ ساخته شد. هر راهبرد تعارض شامل ۵ سؤال است و پاسخ‌دهندگان به سؤالات بر اساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرتی از ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) پاسخ می‌دهند. پنج سؤال اول مقیاس استدلال، پنج سؤال دوم پرخاشگری کلامی و پنج سؤال سوم پرخاشگری فیزیکی را می‌سنجد. سؤالات استدلال معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نمره بالا در این مقیاس بیانگر تعارض بیشتر و استدلال کمتر است (سلامی، حسین‌پور و عطاری، ۱۳۸۹). پایایی این مقیاس در پژوهش‌های مختلف در ایران بررسی شده است. زابلی (۱۳۸۳)، به نقل از ثنایی (ذاکر، ۱۳۸۷) پایایی این ابزار را به روش آلفای کرونباخ روی گروهی از دانش‌آموزان ۰/۷۴ گزارش می‌کند. مرادی و ثنایی (۱۳۸۵) پایایی این مقیاس را روی گروهی از دانش‌آموزان پسر ۰/۷۸ و سلامی و همکاران (۱۳۸۹) نیز به روش آلفای کرونباخ، پایایی این مقیاس را روی گروهی از دانش‌آموزان دختر برابر ۰/۸۵ گزارش می‌کنند. در پژوهش حاضر نیز، پایایی این مقیاس بر روی نمونه دختران پایه اول دبیرستان به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۶۴ بدست آمد. روایی محتوایی این مقیاس توسط چندین متخصص این رشته، (از جمله ثنایی، ۱۳۸۳؛ نوابی‌نژاد، ۱۳۸۳ و رحمتی، ۱۳۸۴، همه به نقل از ابوئی مهریزی،

طهماسبیان و خوش‌کنش، ۱۳۸۹) مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین اطلاعات زیادی درباره روایی سازه در اختیار است، که از آن جمله می‌توان به همبستگی نمرات تاکتیک‌های تعارض و عوامل ریسک خشونت خانواده، رفتارهای ضد اجتماعی کودکان قربانی و سطوح محبت بین اعضای خانواده و عزت نفس (ثنایی ذاکر، ۱۳۸۷) اشاره کرد.

• پرسشنامه‌ی سازگاری دانش‌آموزان

دبیرستان^۳: این پرسشنامه یک ابزار خود - گزارشی گزارشی مداد - کاغذی است که ۶۰ سؤال دارد و سه عامل شامل: سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی را می‌سنجد. این پرسشنامه اولین بار توسط سینها و سینگ (۱۹۹۳)، ترجمه ابوالفضل کرمی، ۱۳۷۷، به نقل از صفوی، موسوی‌لطفی و لطفی، ۱۳۸۸) ساخته شده است. هر عامل شامل ۲۰ گویه است و پاسخ‌دهندگان به صورت بلی و خیر پاسخ می‌دهند. ارزش هر سؤال صفر و یک می‌باشد. نمره‌ی پایین نشان‌دهنده‌ی سازگاری بالاتر و نمره‌ی بالا نشان‌دهنده‌ی سازگاری پایین‌تر است. پایایی این پرسشنامه در پژوهش‌های مختلف در ایران گزارش شده است. ساعتچی، کامکاری و عسگریان (۱۳۸۹) پایایی این ابزار را به سه روش دو نیمه کردن، آزمون - بازآزمون و کودر ریچاردسون به ترتیب ۰/۹۵، ۰/۹۳ و ۰/۹۴ گزارش می‌کنند. نویدی (۱۳۸۴) نیز به روش آلفای کرونباخ، پایایی این ابزار را برای کل آزمون بر روی ۱۷۸ دانش‌آموز دبیرستانی ۰/۸۰ گزارش می‌کند. همچنین نویدی (۱۳۸۷) پایایی این ابزار را روی گروهی از دانش‌آموزان پسر ۰/۸۲ گزارش می‌کند. در پژوهش

1. Parent-Child Conflict Scale
2. Eshteras

3. High School Students Adjustment Inventor

صورت لیکرت ۶ درجه‌ای (۱= کاملاً مخالفم تا ۶= کاملاً موافقم) و نمره‌گذاری ده ماده آن نیز به صورت معکوس است و نمره بالا دلالت بر رضایت از زندگی دارد. این مقیاس اولین بار در ایران توسط زکی (۱۳۸۶) هنجاریابی شده است (به نقل از شغابی، ۱۳۸۹). پایایی این مقیاس در پژوهش‌های مختلف در ایران گزارش شده است. گریفین^۲ و هیوبنر (۲۰۰۰) و گیلمن و هیوبنر (۲۰۰۰) به روش آلفای کرونباخ، ضریب پایایی را برای کل آزمون به ترتیب برابر با ۰/۹۱ و ۰/۹۱ گزارش می‌کنند. زکی (۱۳۸۶) پایایی این ابزار را ۰/۸۶ آزمودنی و شغابی (۱۳۸۹) پایایی این ابزار را با روش آلفای کرونباخ روی گروهی از دانش‌آموزان دختر ۰/۹۰ گزارش می‌کنند (همه به نقل از شغابی، ۱۳۸۹). در پژوهش حاضر نیز، پایایی این مقیاس بر روی نمونه دختران پایه اول دبیرستان به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۶ بدست آمد. به منظور روایی این مقیاس، لطیفیان و شیخ‌السلامی (۱۳۸۳) ضریب همبستگی مقیاس چند وجهی رضایت از زندگی را با مقیاس رضایت از زندگی دینر (۲۰۰۰) محاسبه نموده و آن را ۰/۴۶ گزارش نمودند. در پژوهش شغابی (۱۳۸۶) نیز روایی این مقیاس از همبسته نمودن پرسشنامه با مقیاس رضایت از زندگی دینر (۲۰۰۰) سنجیده شد که ضریب همبستگی آن ۰/۵۶ به دست آمد (همه به نقل از شغابی، ۱۳۸۹).

یافته‌ها

در این پژوهش جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات گرد آوری شده از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نسخه‌ی ۱۶

حاضر نیز، پایایی این مقیاس بر روی نمونه دختران پایه اول دبیرستان به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۰ بدست آمد. پورشه‌ریار و همکاران (۱۳۸۷)، به نقل از عطایی، (۱۳۹۱) در پژوهش خود، ضریب روایی درونی (همگرا) سازگاری کل را برای هفتاد آزمودنی ۰/۹۱ اعلام نمودند. روایی محتوایی و صوری این پرسشنامه، توسط سه نفر از اساتید مشاوره، روانسنجی و آمار تأیید شده است. اساتید فوق‌الذکر تأیید کرده‌اند که این پرسشنامه برای سنجش سازگاری در سه حوزه‌ی عاطفی، اجتماعی و آموزشی برای دانش‌آموزان دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی قابل تأیید است (صفوی، موسوی‌لطفی و لطفی، ۱۳۸۸). در پژوهش عطایی (۱۳۹۰) نیز برای بررسی روایی پرسشنامه، از روش تحلیل مواد استفاده شد. بدین صورت که همبستگی هر سوال با نمره‌ی کل منهای آن سوال به دست آمد. ضرایب همبستگی به دست آمده برای سازگاری کلی در دامنه‌ی ۰/۴۱ تا ۰/۷۹ قرار داشت (عطایی، ۱۳۹۱).

• مقیاس چند بعدی رضایت از زندگی

دانش‌آموزان^۱: مقیاس چند بعدی رضایت از زندگی، آزمونی مداد-کاغذی است که توسط هیوبنر (۲۰۰۰) ساخته و مورد ارزیابی قرار گرفت. این مقیاس دارای ۴۰ گویه است که پنج حیطه از زندگی دانش‌آموزان را در بر می‌گیرد که عبارتند از: ۱- خانواده (آیتم‌های ۱ تا ۷)، ۲- دوستان (آیتم‌های ۸ تا ۱۳ و ۳۱، ۳۲، ۳۳)، ۳- مدرسه (آیتم‌های ۱۴ تا ۱۸ و ۳۴، ۳۵، ۳۶)، ۴- محیط زندگی (آیتم‌های ۱۹ تا ۲۳ و ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰)، ۵- خود (آیتم‌های ۲۴ تا ۳۰). نمره‌گذاری مقیاس به

1. Multidimensional Scale of Students Life Satisfaction

2. Griffin

نرم افزار SPSS تحلیل و سطح معنی داری برای آزمودن فرضیه‌ها، $\alpha = 0.05$ در نظر گرفته شد. جدول ۱.

میانگین و انحراف استاندارد متغیرها را در مرحله پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری

مرحله	شاخص‌های آماری		متغیر	گروه
	M	SD		
پیش‌آزمون	۴۱	۳/۳۳	تعارض والد- فرزند	آزمایش
	۲۶/۹۳	۶/۱۸	سازگاری	
	۱۷۷	۲۲/۶۷	رضایت از زندگی	
پس‌آزمون	۴۰/۸۶	۴/۲۵	تعارض والد- فرزند	گواه
	۲۸	۹/۴۰	سازگاری	
	۱۶۰	۲۹/۶۰	رضایت از زندگی	
پیگیری	۲۸/۰۶	۵/۲۸	تعارض والد- فرزند	آزمایش
	۱۸/۸۶	۵/۲۴	سازگاری	
	۱۸۵	۲۴/۸۶	رضایت از زندگی	
پیگیری	۳۶/۶۶	۷/۸۸	تعارض والد- فرزند	گواه
	۲۵/۲۶	۹/۴۹	سازگاری	
	۱۷۰	۲۷/۸۸	رضایت از زندگی	
پیگیری	۲۷/۸۶	۵/۹۳	تعارض والد- فرزند	آزمایش
	۱۶/۱۳	۳/۵۸	سازگاری	
	۱۹۰/۷۳	۲۰/۲۵	رضایت از زندگی	
پیگیری	۳۳/۵۳	۷/۲۴	تعارض والد- فرزند	گواه
	۲۴/۳۳	۹/۷۸	سازگاری	
	۱۶۹/۶۰	۳۲/۴۸	رضایت از زندگی	

نتایج حاصل از تحلیل کواریانس چند متغیری بر روی میانگین نمره‌های پس‌آزمون آزمودنی‌های گروه آزمایش و گروه گواه در متغیرهای تعارض والد - فرزند، سازگاری و رضایت از زندگی در جدول ۲ نشان داده شده است. جدول ۲.

تحلیل کواریانس نمره‌های پس‌آزمون متغیرها در گروه آزمایش و گروه گواه

متغیر	منبع تغییرات	SS	df	MS	F	Sig.
تعارض والد-فرزند	گروه	۵۱۸/۶۸	۱	۵۱۸/۶۸	۱۱/۶۳	۰/۰۰۲
	خطا	۱۱۱۱/۹۴	۲۵	۴۴/۵۹		
	کل	۳۳۲۴۵	۳۰			
سازگاری	گروه	۲۴۶/۸۵	۱	۲۴۶/۸۵	۸/۰۲	۰/۰۰۹
	خطا	۷۶۸/۵۸	۲۵	۳۰/۷۴		
	کل	۱۶۵۶۴	۳۰			
رضایت از زندگی	گروه	۷۴۱/۸۷	۱	۷۴۱/۸۷	۱/۴۷	۰/۲۳
	خطا	۱۲۵۴۴/۹۱	۲۵	۵۰۱/۷۹		
	کل	۹۶۷۴۴۲	۳۰			

از لحاظ متغیر رضایت از زندگی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($P \leq 0/23$).

نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس چند متغیری بر روی میانگین نمره‌های پیگیری آزمودنی‌های گروه آزمایش و گروه گواه در متغیرهای تعارض والد-فرزند، سازگاری و رضایت از زندگی در جدول ۳ نشان داده شده است.

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد میانگین نمره‌ی تعارض والد - فرزند گروه آزمایش در مرحله‌ی پس‌آزمون به طور معنی‌داری کمتر از گروه گواه است ($P \leq 0/002$). همچنین میانگین نمره‌ی سازگاری گروه آزمایش در مرحله‌ی پس‌آزمون به طور معنی‌داری کمتر از گروه گواه است ($P \leq 0/009$). بر اساس یافته‌های جدول ۲، بین آزمودنی‌های گروه آزمایش و گروه گواه

جدول ۳.

تحلیل کوواریانس نمره‌های پیگیری متغیرها در گروه آزمایش و گروه گواه

متغیر	منبع تغییرات	SS	df	MS	F	Sig.
تعارض والد-فرزند	گروه	۲۰۲/۶۴	۱	۲۰۲/۶۴	۴/۷۳	۰/۰۰۳
	خطا	۱۰۶۹/۸۹	۲۵	۴۲/۷۹		
	کل	۲۹۷۴۵	۳۰			
سازگاری	گروه	۴۰۶/۳۰	۱	۴۰۶/۳۰	۹/۰۳	۰/۰۰۶
	خطا	۱۱۲۴/۸۱	۲۵	۴۴/۷۴۹۹		
	کل	۱۴۳۰۷	۳۰			
رضایت از زندگی	گروه	۲۱۲۸/۵	۱	۲۱۲۸/۵	۳/۷۴	۰/۰۰۶
	خطا	۱۴۲۱۳/۰۲	۲۵	۵۶۸/۵۲		
	کل	۹۹۷۶۶۹	۳۰			

بحث

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های حل مسئله بر تعارضات والد - فرزند، سازگاری و رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر بود. بدین منظور تعداد ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه اول دبیرستان شهرستان استهبان به صورت تصادفی از میان دبیرستان‌های شهرستان استهبان انتخاب و به شیوه تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند. گروه آزمایش ۷ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای تحت مداخله قرار گرفت. هر دو گروه در مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری، مقیاس سنجش تعارضات بین والدین و فرزند،

طبق جدول ۳، میانگین نمره‌ی تعارض والد-فرزند گروه آزمایش در مرحله‌ی پیگیری به طور معنی‌داری کمتر از گروه گواه است ($P \leq 0/003$). همچنین بین آزمودنی‌های گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ متغیر سازگاری در سطح تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P \leq 0/006$) و میانگین نمره‌ی سازگاری گروه آزمایش در مرحله‌ی پیگیری کمتر از گروه گواه است. به علاوه بین آزمودنی‌های گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ متغیر رضایت از زندگی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($P \leq 0/006$).

زندگی به وسیله دو فرآیند عمده تعیین می‌شوند: نوع جهت‌گیری نسبت به مسئله و سبک حل مسئله. جهت‌گیری نسبت به مسئله که شامل مجموعه‌ای از طرحواره‌های شناختی-هیجانی نسبتاً ثابت است که به افراد کمک می‌کند چگونه در مورد مشکلات زندگی و توانایی حل مسئله خود فکر کنند، در برگیرنده دو بعد منفی و مثبت است و منجر به تسهیل یا بازداری عملکرد حل مسئله می‌شود (بیزر و همکاران، ۲۰۰۲). در این روش به افراد جهت‌گیری مثبت داشتن به مسایل آموزش داده می‌شود تا بتوانند بهترین و سازگارترین راه حل برای مشکلات انتخاب کنند. افرادی که جهت‌گیری حل مسئله اجتماعی مثبت و مؤثری دارند، از عزت نفس بالایی برخوردارند و هنگام مواجه شدن با مسائل، هیجان‌های خود را بهتر نشان می‌دهند و اطمینان و موضع مثبتی نسبت به خود دارند، خودشان را به راحتی افشا می‌کنند. افرادی که هنگام مواجه شدن با تعارض، به راحتی احساس‌ها و هیجان‌های خود را ابراز می‌کنند می‌توانند مسایل بوجود آمده را بهتر حل کنند (ارسلان و دیگران، ۲۰۰۹).

گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ متغیر رضایت از زندگی تفاوت معنی‌داری نداشتند. این نتایج با پژوهش‌های سان و شک (۲۰۱۲) و فیشر (۲۰۰۹) همخوان نمی‌باشد. که در تبیین آن می‌توان گفت که رضایت زندگی، ارزیابی شناختی فرد از کل زندگی است. رضایت از زندگی در گستره زمان شکل می‌گیرد و بستگی به عواملی نظیر: شخصیت، وضعیت اجتماعی و اقتصادی، میزان دلبستگی، پذیرش از طرف همسالان، احساس تنهایی، پیشرفت تحصیلی، خودکارآمدی، عزت نفس، تاب‌آوری و خوش‌بینی

پرسشنامه‌ی سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی و مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان را تکمیل کردند. یافته‌های بیانگر آنست که متغیر آزمایشی (آموزش مهارت حل مسئله) بر کاهش تعارضات آن‌ها با والدینشان مؤثر است. نتایج این پژوهش با پژوهش‌های حیدری و رسول‌زاده طباطبایی (۱۳۸۶)، مالوف و همکاران (۲۰۰۷) و نزو و دیگران (۲۰۰۷) همسو است. در تبیین آن می‌توان گفت که آموزش برنامه‌های حل مسئله به دانش‌آموزان، چگونه فکر کردن و شیوه حل تعارض‌های روزمره با همسالان و بزرگسالان را یاد می‌دهد. در نتیجه این آموزش، آن‌ها نسبت به احساس‌های خود و دیگران حساس‌تر می‌شوند، از پیامدهای عمل خود آگاه‌تر می‌شوند، بهتر می‌توانند به راه‌حل‌های جایگزین برای مشکل خود فکر کنند و می‌توانند گام‌های متوالی برای هدفشان طرح‌ریزی کنند. هنگامی که حل مسئله شناختی بین فردی را یاد می‌گیرند پرخاشگری فیزیکی و کلامی، ناتوانی در منتظر ماندن و مقابله با ناکامی و انزوای اجتماعی کمتری نشان می‌دهند. همچنین مهارت حل مسئله به آن‌ها در رشد رفتارهای هماهنگ اجتماعی همانند همدلی، مشارکت و انصاف داشتن کمک می‌کند، در نتیجه آن‌ها با دیگران و والدین در تعارض قرار نمی‌گیرند (شور، ۲۰۰۰).

وجود تفاوت معنی‌داری بین گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ متغیر سازگاری بیانگر آنست که متغیر آزمایشی (آموزش مهارت حل مسئله) منجر به افزایش سازگاری دانش‌آموزان دختر می‌شود. نتایج این پژوهش با پژوهش‌های دنیس، آستن و دریسچل (۲۰۱۱) و ویدرین و همکاران (۲۰۱۲) همخوان است که در توضیح آن، می‌توان گفت پیامدهای حل مسئله در

خوی نژاد، غلامرضا. و رجایی، علیرضا. (۱۳۹۱).
تعارض والد- نوجوان و بزه دیدگی رفتاری: یک مدل جدید
در تبیین بزه دیدگی رفتاری. *اولین همایش ملی پژوهشی،
دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت جام، ص ۱-۲۳.*
ساعتچی، محمود.، کامکاری، کامبیز. و عسگریان،
مهناز. (۱۳۸۹). *آزمون‌های روانشناختی.* تهران: نشر
ویرایش.

سلامی، مونا.، حسین پور، محمد. و عطاری،
یوسفعلی. (۱۳۸۹). بررسی اثر بخشی آموزش حل
مسئله به شیوه دزوریلا و گلدفرید بر تعارضات والد - فرزند
در بین دانش‌آموزان دختر سال اول دوره دبیرستان. *فصلنامه
اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، ۲، ص ۳۲-۴۷.*
شغابی، معصومه. (۱۳۸۹). *بررسی رابطه‌ی صفات
شخصیت، هوش هیجانی و یادگیری خود راهبر با رضایت از
زندگی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال سوم
دبیرستان‌های دولتی شهر بوشهر.* پایان‌نامه ارشد روانشناسی
تربیتی. دانشگاه شهید چمران اهواز.

صفوی، محبوبه.، موسوی لطفی، مریم. و لطفی، رضا.
(۱۳۸۸). بررسی همبستگی بین هوش هیجانی و
سازگاری عاطفی و اجتماعی در دانش‌آموزان دختر پیش-
دانشگاهی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۸۶ - ۱۳۸۷.
*مجله پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید پزشکی، ۵، ص
۲۵۵-۲۶۱.*

مرادی، امید. و ثنائی، باقر. (۱۳۸۵). بررسی اثربخشی
آموزش مهارت‌های حل مسئله بر تعارضات والد- فرزند در
دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه شهر تهران. *تازه‌ها و
پژوهش‌های مشاوره، ۵(۲۰).*

Alci, B., & Canca, D. (2011). Change of
student problem-solving appraisal in
higher education according to gender.
*Procedia Social and Behavioral
Sciences, 15, 3179-3184.*

Chang, E. C., Sanna, L. J., Riley, M.,
Thornburg, A. M., Zumber M., &

نوجوانان دارد. آموزش در این زمینه باید طولانی باشد
تا مهارت‌های آموخته شده هم در حیطه شناختی فرد
قرار بگیرد و هم بر سایر حوزه‌ها تأثیر بگذارد و بتواند
عواملی که اثر منفی بر رضایت از زندگی دارد را تغییر
دهد. برای نمونه، احساس تنهایی یکی از
پیش‌بینی‌کننده‌های مهم رضایت از زندگی نوجوانان
می‌باشد. اگر چه احساس تنهایی در هر دوره‌ای از
زندگی تجربه می‌شود، اما نوجوانان نسبت به احساس
تنهایی حساس‌تر می‌باشند. تغییرات سریعی که در این
دوره رخ می‌دهد، استقلال از والدین، تلاش برای
شکل‌گیری هویت و افزایش نیاز به صمیمیت و دوستی
و تغییر در روابط اجتماعی از عواملی است که در
احساس تنهایی و گوشه‌گیری نوجوانان نقش دارد و در
نتیجه باعث کاهش رضایت از زندگی وی می‌شود.

منابع

ابوئی مهریزی، محبوبه.، طهماسیان، کارینه. و
خوش‌کنش، ابوالقاسم. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش
مدیریت خشم بر خود نظم‌دهی و تعارضات والد - نوجوان
در دختران دوره راهنمایی شهر تهران. *فصلنامه خانواده
پژوهی، ۳(۳)، ص ۳۹۳-۴۰۴.*

بابیری، امید علی.، بهامین، قباد. و فیض‌اللهی، علی.
(۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش گروهی حل مسئله بر
برخی ویژگی‌های روان‌شناختی نوجوانان اقدام‌کننده به
خودکشی. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ۱(۱)، ۱۸،
ص ۱۶-۲۲.*

ثنائی ذاکر، باقر. (۱۳۸۷). *مقیاس‌های سنجش خانواده و
ازدواج.* تهران: مؤسسه انتشارات بعثت.

حیدری، شیماء. و رسول زاده طباطبایی، سید کاظم.
(۱۳۸۶). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های حل مسئله در
کاهش تمایل به فرار دختران نوجوان در معرض فرار.
فصلنامه خانواده پژوهی، ۱۰، ص ۵۷۴-۵۸۵.

- differences in the topics of parent–adolescent conflict. *The Family Journal*, 13,139-149.
- Shure, M. B., & Spivack, G. (1980).** Interpersonal problem solving as a mediator of behavioral adjustment in preschool and kindergarten children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 1, 29-44.
- Smite, W. (2002).** Applying cognitive-behavioral techniques to social skill instruction. *Council for Exceptional Children*, 1-4.
- Stern, S.B. (2010).** Anger management in parent-adolescent conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 27(2), 181-193.
- Szwedo, E., Mikami, A. Y., & Allen, J. P. (2010).** Qualities of peer relations on social networking website: predictions from negative mother–teen interactions. *Journal of Research on Adolescence*, 1-23.
- Wiley, R. E., & Berman, S. L. (2012).** The relationships among caregiver and adolescent identity status identity distress and psychology adjustment. *Journal of Adolescence*, 1-11.
- Yurelun-Todd, D. (2007).** Emotional and cognitive changes during adolescence. *Current Opinion in Neurobiology*, 17(2), 251-257.
- Edwards, M. C. (2007).** Relations between problem-solving styles and psychological adjustment in young adults: Is stress a mediating variable? *Personality and Individual Differences*, 42,135-144.
- Chinaveh, M. (2010).** Training problem – solving to enhance quality of life: Implication towards diverse learners. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 7,302-310.
- Christensen, L.A. (2011).** *Effective of group psychoeducation for parent of at-risk adolescents. University of North Florida, Student Scholarship*, 1- 47.
- Mihaljevic, S., Cakic, L., & Perkovic, M. (2006).** *Life satisfaction and certain forms of adolescents activities. European Conference on Positive Psychology*, 68,1-8.
- Nebel–Schwalm, M. S. (2006).** *The relation between parent–adolescent conflict and academic achievement. Department of Psychology of Louisiana State University*, 1-47.
- Nicholson, D., & Ayers, H. (2004).** *Adolescent problem: A practical guide for parent, teachers and coun sellers. London: David Fulton*.
- Renk, K., Liljequist, L., Simpson, E., & Phares, V. (2005).** Gender and age